

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ДРОГУШЕВСЬКА ІРИНА ЛЕОНІДІВНА

УДК528.94:027.541(477.54)

**НАУКОВО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
СТАНДАРТИЗАЦІЇ ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ**

11.00.12 – географічна картографія

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата географічних наук

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі геодезії та картографії географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, МОН України

Науковий керівник:

доктор географічних наук, доцент

Сосса Ростислав Іванович,

Інститут геодезії Національного університету

«Львівська політехніка»

завідувач кафедри картографії та геопросторового моделювання

Офіційні опоненти:

доктор географічних наук, професор

Пересадько Віліна Анатоліївна,

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

декан факультету геології, географії, рекреації і туризму,

завідувач кафедри фізичної географії та картографії

кандидат географічних наук, доцент

Лабінська Галина Миколаївна,

Львівський національний університет імені Івана

Франка доцент кафедри географії України

Захист відбудеться 28 листопада 2016 року о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.07 у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка за адресою: м. Київ, просп. акад. Глушкова 2, географічний факультет, ауд. 312.

Відгуки на автореферат надсилати на адресу: МСП 01601, м. Київ-601, вул. Володимирська, 64, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, географічний факультет, проф. Мезенцеву К.В.

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка (01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58)

Автореферат розісланий «19» жовтня 2016 року

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради,
доктор географічних наук, професор

К.В. Мезенцев

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Нині географічні назви перетворилися на важливий інформаційний ресурс, необхідний для соціально-економічного розвитку держави і ухвалення управлінських рішень та інтеграції країни у світовий інформаційний простір. Актуальність теми дисертаційного дослідження обумовлена насамперед існуванням об'єктивних потреб органів державної влади та місцевого самоврядування, організацій, установ та громадян в ефективному використанні офіційних, достовірних та актуальних географічних назв. Державна стандартизація географічних назв спрямована також на вдосконалення процесів створення картографічних творів на основі використання інформації бази даних Державного реєстру географічних назв України (ДРГН). Від повноти збору, аналізу, встановлення та унормування географічних назв залежить якість усіх типів карт, а також довідників, словників та інших документів, укладених за матеріалами топонімічних досліджень. Офіційні стандартизовані (унормовані) географічні назви є також базовими даними у створенні національної інфраструктури геопросторових даних. Географічні назви (топоніми) забезпечують загальний доступ до географічної інформації і просторових даних. Розширяється також міжнародне співробітництво у сфері стандартизації географічних назв та розвитку національних баз даних географічних назв та їхня інтеграція у міжнародні та світові бази даних топонімів. Послідовне вживання унормованих географічних назв є важливою умовою ефективної міжнародної комунікації, яка сприяє соціально-економічному розвитку, вирішенню питань обороноздатності, здійсненню природоохоронних заходів, функціонуванню інфраструктури держави тощо.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження безпосередньо пов'язане з реалізацією основних положень Закону України "Про географічні назви" та Закону України "Про топографо-геодезичну діяльність". Дослідження виконано в рамках держбюджетних робіт відділу стандартизації географічних назв Державного науково-виробничого підприємства «Картографія»: «Створення науково-технічної продукції» (шифр – НВК.10.0097) та «Створення та ведення Державного реєстру географічних назв» (шифр – НВК.11.0123).

Мета і завдання роботи. *Метою дослідження* є обґрунтування теоретико-методичних засад національної стандартизації географічних назв і практична їх реалізація шляхом створення Державного реєстру географічних назв України.

Для досягнення мети в роботі було поставлено та виконано такі завдання:

- проаналізувати досвід зарубіжних країн та сучасний стан в Україні національної стандартизації географічних назв;
- обґрунтувати концепцію, основні принципи та методику формування ДРГН як реалізації національної стандартизації географічних назв;
- на основі визначеної класифікації топонімів розробити структуру бази даних ДРГН та подання інформації;

- удосконалити науково-методичні підходи до дослідження, систематизації, унормування, збереження різних класів топонімів;
- розробити основні принципи збереження та поширення інформації про топоніми;
- впровадити науково-методичні підходи дослідження, систематизації, унормування, збереження топонімів при формуванні бази даних Державного реєстру географічних назв.

Об'єктом дослідження є топоніми території України та зарубіжних країн у контексті їхнього унормування, систематизації, реєстрації, обліку, збереження та моніторингу.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та науково-прикладні засади національної стандартизації географічних назв.

Методологічною основою роботи є наукові праці з теоретичних основ картографії і топонімічних досліджень вітчизняних, радянських та зарубіжних вчених О.Ф. Асланікашвілі, О.М. Берлянта, Л.Л. Гумецької, В.А. Жучкевича, Ю.О. Карпенка, М.М. Кордуби, О.О. Лютого, О.К. Матвєєва, Е.М. Мурзаєва, В.О. Ніконова, О.І. Попова, Я. Правди, С. Роспанда, К.О. Саліщева, А.М. Селіщева, В.П. Семенова-Тян-Шанського, О.С. Стрижака, О.В. Суперанської, В. Ташицького, В.М. Топорова, О.М. Трубачова, К.К. Цілуйка та праці з питань управління процесом стандартизації, мовної термінології та використання новітніх технологій сучасних зарубіжних вчених Б. Геллеланда (B. Helleland), М. де Генселера (M. de Henseler), А. Доріона (A. Dorion), П. Йордана (P. Jordan), Н. Кадмона (N. Kadmon), Г. Керфут (H. Kerfoot), Е.-М. Нярхі (E. M. Närhi), Ф. Ормелінга (F. Ormeling), Д. Орта (D. Orth), П. Пялля (P. Päl).

Інформаційну базу дослідження склали державні топографічні карти території України, карти й атласи світу, топонімічні напрацювання вчених Інституту мовознавства ім. О. Потебні НАН України та Інституту української мови НАН України, результати регіональних лінгвістичних досліджень а також фонди Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського та картографічного довідкового бюро ДНВП «Картографія».

Методи досліджень. Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові методи спостереження, аналізу і синтезу, системного підходу та спеціальні: 1) описовий (збирання, систематизація, класифікація назв, встановлення загальних взаємозв'язків між топонімами та складання довідок про географічні назви); 2) географічний (приналежність топоніма до географічних реалій, семантика географічних назв, змістовне навантаження у народній географічній термінології, зв'язки із природними, соціальними та економічними явищами та об'єктами); 3) картографічний (розміщення, щільність топонімів, поширення певних моделей географічних назв, просторові взаємозв'язки та підпорядкованість, динаміка зі статистичною оцінкою, ступінь вивченості, зв'язок топонімів із природними умовами та соціальними і економічними явищами); 4) історичний (походження, дата виникнення, еволюція та

трансформація топоніма) та аналізу джерел (збирання топонімічної, географічної, історичної інформації про назви); 5) лінгвістичний (етимологія, морфологія топоніма); 6) статистичний (кількісні показники топонімів).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертаційній роботі *вперше*:

- розроблено методику створення ДРГН;
- визначено структуру, принципи створення та інформаційного наповнення бази даних ДРГН;

удосконалено:

- теоретичні та методичні засади унормування різних класів топонімів України та зарубіжних країн;
- науково-методичні підходи до національної стандартизації географічних назв;

отримали подальший розвиток:

- концепція створення ДРГН;
- принципи, підходи та методи унормування оронімів та мікро топонімів;
- методика збору та збереження топонімів України.

Практичне значення одержаних результатів роботи полягає у створенні бази даних ДРГН України, що нині нараховує близько 65 000 одиниць. Дані ДРГН будуть використані при створенні національної інфраструктури просторових даних. Інформація реєстру може бути використана у картографічному виробництві для модернізації процесів укладання та коректури картографічних творів, проведенні експертизи географічних назв, при укладанні топонімічних глосаріїв (словників). Використання даних ДРГН забезпечить однакове усталене вживання унормованих назв географічних об'єктів у таких сферах діяльності як територіальне планування, навігація, кадастр, військова справа, національна безпека, статистика, перепис населення, торгівля, туризм, природоохоронна діяльність, комунальне господарство, збереження історичної і культурної спадщини, ЗМІ, міжнародне співробітництво, проведення науково-практичних досліджень тощо. Авторські теоретичні та практичні напрацювання можуть бути застосовані у навчальному процесі у вишав.

Наукові розробки, висновки та рекомендації автора використовувались у виробничій діяльності ДНВП «Картографія» при розробленні концепції ДРГН, науково-методичної та науково-технічної документації зі створення та ведення ДРГН та стандартизації топонімів різних класів (довідка № 1046 від 28 вересня 2016 р.).

Практичні результати дисертаційного дослідження автора використовуються редакційно-видавничим центром Збройних Сил України Головного управління оперативного забезпечення Збройних сил України у процесі оновлення топографічних карт різних масштабів, призначених для вирішення оборонних і воєнно-стратегічних завдань (довідка № 1067 від 10 грудня 2015 р.).

Особистий внесок здобувача. У дисертаційному дослідженні реалізовані авторські ідеї теорії та методику національної стандартизації географічних назв. Автором самостійно обґрунтовано наукові положення, висновки та рекомендації, що виносяться на захист. Автором самостійно розроблено методологічні підходи, методика створення та структура Державного реєстру географічних назв, реєстраційно-облікові форми топонімів та нормативно-технічну документацію (інструкції), що містить науково-методичні основи унормування різних класів топонімів; безпосередньо досліджено й унормовано назви фізико-географічних об'єктів України та зібрано історичні ойконіми України. Концепція створення ДРГН розроблена у співавторстві з Н.І. Сивак та І.С. Руденко (особистий внесок здобувача – 70 %), інструкції з передачі географічних назв і термінів Бельгії, Естонії, Болгарії та Словенії засобами української мови розроблені у співавторстві з Н.І. Сивак, І.С. Руденко, В.З. Пономаренком, О.В. Коваль-Костинською (особистий внесок здобувача – 50 %).

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дисертаційного дослідження було апробовано на: Всеукраїнських науково-практичних конференціях «Національне картографування: стан, проблеми та перспективи розвитку» (Київ, 2010; Київ, 2014), XI-му з'їзді Українського географічного товариства (Київ, 2013), 11-му засіданні Відділу Східної Європи, Північної та Середньої Азії Групи експертів ООН з географічних назв (ГЕООНГН) (Ялта, 2013), 10-му засіданні Робочої групи з географічних назв Міждержавної ради з геодезії, картографії, кадастру та дистанційного зондування Землі держав-учасниць СНД (Ялта, 2013), 17-му засіданні Балтійського відділу ГЕООНГН з географічних назв (Варшава, 2015), 21-му засіданні відділу Східної, Центральної та Південно-Східної Європи ГЕООНГН (Любляна, 2015). У роботі ГЕООНГН автор бере участь як експерт з географічних назв від України.

Публікації. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 12 наукових праць, загальним обсягом 4,8 друк. арк. Із загальної кількості праць – 6 (2,3 друк. арк.) опубліковано у фахових виданнях, 3 – у зарубіжних виданнях, 3 – в інших, з яких 4 – одноосібні, 8 – у співавторстві.

Обсяг і структура дисертації. Дисертаційне дослідження складається із вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Робота викладена на 165 сторінках основного тексту, містить 8 рисунків. Список використаних джерел складає 273 найменування, з них 198 – літературні джерела, 57 – інтернет-джерела, 18 – картографічні твори. Додатки складаються з 44 сторінок, з них 7 сторінок – таблиці, 6 сторінок – карти, 31 сторінка – текст.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «Стандартизація географічних назв як наукова проблема» розглянуто питання значення географічних назв для картографії й інших сфер діяльності та стандартизації географічних назв, як науково-прикладного напрямку картографічної топоніміки, обґрунтовано теоретико -

методичні засади національної стандартизації географічних назв. Вдосконалено понятійно-термінологічний апарат, проаналізовано класифікації топонімів.

Стандартизація (унормування) географічних назв – це затвердження офіційним уповноваженим органом з питань географічних назв для конкретного географічного об'єкта однієї або більше назв та їх точної письмової форми, а також умов їхнього використання.

Стандартизована (унормована) назва – назва, ухвалена офіційним органом з географічних назв, як найбільш прийнятна назва об'єкта із числа можливих варіантів. Об'єкт може мати більше, ніж одну стандартизовану назву.

Національна стандартизація географічних назв – стандартизація географічних назв у межах території національного утворення, наприклад, держави.

Міжнародна стандартизація географічних назв – діяльність, спрямована на досягнення максимальної практичної уніфікації при передачі усної та письмової форм усіх географічних назв шляхом: а) проведення національної стандартизації та/або б) ухвалення міжнародних правил, що встановлюють відповідність між різними мовами і системами писемності.

Зростання затребуваності географічних назв обумовлює невідкладне завдання щодо проведення досліджень зі встановлення, вивчення, систематизації, унормування, обліку та реєстрації топонімів, а також використання та збереження географічних назв як на території України, так і зарубіжних країн.

Географічні назви (топоніми) є обов'язковим елементом карт будь-якої тематики. Невід'ємною складовою процесу укладання та оновлення топографічних карт є збір, оброблення та унормування географічних назв. Від повноти збору та аналізу топонімів у процесі картоукладальних робіт та встановлення правильної форми їхнього написання (унормування) та точної просторової локалізації залежить якість (достовірність, точність, актуальність) картографічних творів.

Розглянуто та узагальнено теоретико-методологічні положення досліджень вітчизняних, радянських та зарубіжних вчених, якими розроблено наукові класифікації топонімів, визначено топонімічну термінологію, опрацьовано питання стандартизації (унормування) географічних назв. Сформовані топонімічні школи, регулярно проводяться ономастичні конференції та конференції ООН зі стандартизації географічних назв.

Нині в умовах, коли політичні, економічні та культурні зв'язки між країнами постійно розширюються, завдання стандартизації (унормування) географічних назв набуло важливого міжнародного значення. Послідовне вживання офіційних географічних назв є важливою умовою ефективної всевітньої комунікації, що сприяє соціально-економічному розвитку, охороні природи та функціонуванню національної інфраструктури просторових даних. Національна стандартизація географічних назв є необхідною передумовою міжнародної стандартизації географічних назв.

Заходом найвищого рівня міжнародної спільноти у сфері стандартизації географічних назв є відповідні конференції Групи Експертів ООН з географічних назв (ГЕООНГН). Метою національної та міжнародної програм стандартизації географічних назв є оприлюднення та поширення інформації про офіційні географічні назви. Інформація про офіційні географічні назви може надаватися користувачам за допомогою офіційних карт, довідників, газетирів, баз даних (реєстрів).

У другому розділі «**Міжнародний та вітчизняний досвід у сфері стандартизації географічних назв**» проаналізовано стан, тенденції та досвід національної стандартизації географічних назв зарубіжних країн, колишнього СРСР та України. Вивчення та аналіз зарубіжного досвіду стандартизації географічних назв свідчить про високий розвиток досліджень у цій сфері у Канаді, Польщі, Естонії, Латвії, Литві у порівнянні зі станом національної стандартизації у Росії, Україні, Білорусі та Казахстані.

За роки незалежності стандартизація географічних назв України набула суттєвого розвитку. Здобутками у цій сфері є: а) прийняття Закону України «Про географічні назви» від 31 травня 2005 р., що становить правову основу регулювання діяльності; б) розроблення та затвердження низки нормативних документів зі стандартизації географічних назв: інструкції та кодекси уста леної практики з передачі географічних назв зарубіжних країн українською мовою, довідники, словники; в) прийняття в Україні єдиних правил транслітерації українських власних назв латинкою, які були схвалені на 10-й конференції ООН зі стандартизації географічних назв (Нью-Йорк, 2012); г) видання широкого асортименту картографічної продукції українською мовою.

Серед недоліків розвитку сучасної сфери стандартизації географічних назв України відзначимо: а) недостатній рівень державної організації, підтримки та держбюджетного фінансування діяльності; б) припинення діяльності консультативного органу – Міжвідомчої науково-методичної ради з питань географічних назв; в) брак наукових і прикладних розробок (стандартів, настанов, інструкцій та інших концептуальних документів); г) неналежний рівень технологічної бази.

Порівняльний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду розвинених країн дає підстави оцінити стан сучасної національної стандартизації географічних назв як недостатній для забезпечення потреб як картографії, так і інших сфер діяльності, пов'язаних із використанням географічних назв.

Аналіз зарубіжного досвіду формування баз даних та державних реєстрів географічних назв свідчить, що структура реєстрів географічних назв і зміст реєстраційно-облікових форм відрізняються і залежать від потреб кожної країни та усталених традицій. Разом з тим можна виділити найважливіші підходи до створення державних реєстрів географічних назв: а) наявність загальної концепції; б) врахування інформаційних потреб країни; в) виділення основних етапів робіт: збір топонімів, унормування географічних назв, реєстрація інформації у базі даних, ведення бази, збереження та оприлюднення інформації;

г) визначення основних атрибутивних даних географічних назв, необхідних для потреб картографії та інших видів діяльності і їх реєстрації у базі даних, якими є: унормована назва, джерело встановлення унормованої назви, дата встановлення унормованої назви, статус назви, тип об'єкта, адміністративно-територіальна прив'язка, географічні координати об'єкта, номенклатура аркуша карти, варіанти назви, ідентифікатор запису (код).

У третьому розділі «**Науково-методичні засади створення Державного реєстру географічних назв**» обґрунтовано концепцію, основні принципи та методику формування ДРГН як реалізації національної стандартизації географічних назв.

Реєстри географічних назв є найсучаснішим видом розповсюдження інформації про офіційні топоніми. Вони створюються і ведуться у вигляді електронних баз даних з використанням автоматизованої інформаційної пошукової системи, що забезпечує реєстрацію, збереження та оновлення інформації, а також оперативне оброблення, підготовку та надання відомостей про географічні назви користувачам.

Концепція створення Державного реєстру географічних назв ґрунтується на системі принципів, які визначають його призначення, структуру, зміст та інші характеристики. Ці принципи мають двохаспектний характер:

1) організація бази даних на засадах формування національної ПД: а) *цілісність*. Забезпечення цілісності, повноти та достовірності інформації бази даних є ключовим принципом створення ДРГН географічних назв; б) *сучасність*. Гнучке управління базою даних реєстру, що дає можливість оперативного внесення потрібних змін та доповнень до його змісту, а також врахування перспектив науково-технічного прогресу, розвитку технологій; в) *відкритість та доступність інформації* для широкого кола користувачів; г) *публічність*, що передбачає використання бази даних ДРГН як середовища для обміну інформацією; д) *інформаційна безпека даних*; е) *етапність формування, розвитку та ведення ДРГН*, що є складною багатифункціональною системою, та забезпечення постійного його удосконалення.

2) представлення інформаційного наповнення бази даних та здійснення топонімічних досліджень: а) *системність*, що передбачає розгляд географічних назв як цілісної множини взаємодіючих компонентів з усіма їх внутрішніми та зовнішніми зв'язками. Географічні назви мають системну організацію, тобто утворюють територіальну топонімічну систему, що складається із множини взаємопов'язаних та взаємодіючих між собою елементів; б) *комплексність*. Принцип комплексності – це всебічний підхід до унормування топонімів з точки зору багатьох наук: картографії, географії, філології, історії тощо та притаманних їм методів дослідження. Він передбачає врахування географічних, історичних, етнічних, мовних, побутових та інших особливостей топоніма; в) *однозначність*. Цей принцип передбачає встановлення єдиної усталеної форми написання географічних назв, тобто географічному об'єкту повинна відповідати одна офі-

ційна назва; г) *актуальність*. Незважаючи на те, що більшість географічних назв є відносно стабільними, деякі з них перебувають «у динаміці», що виражається у існуванні варіативності їхнього використання та офіційному перейменуванні. Тому дуже важливим є забезпечення достовірності та актуальності інформації.

Безпосереднє проектування бази даних Державного реєстру обумовлене багаторівневою організацією даних та складається із трьох рівнів: 1) *концептуального*: а) визначення вимог предметної галузі та інформаційних потреб користувачів; б) визначення мети створення бази даних та її функцій; 2) *логічного*: а) специфікація бази даних; б) визначення сутностей, зв'язків між ними, атрибутів та типів даних; в) визначення обсягу інформації; г) вибір класифікації топонімів, визначення структури бази даних, вибір способів представлення інформації; д) визначення вимог підтримання цілісності та оновлення даних; е) створення схеми СУБД); 3) *фізичного*: а) визначення вимог до технічних засобів; б) визначення характеристик програмних засобів; в) проектування фізичної організації бази даних засобами обраної СУБД; г) реалізацію вимог предметної області у середовищі СУБД; д) розроблення стратегії захисту інформації бази даних; е) організацію моніторингу функціонування бази даних.

Створення ДРГН спрямоване насамперед на забезпечення потреб картографії у сучасній інформації про географічні назви, що полягає у використанні унормованих офіційних назв географічних об'єктів з просторовою прив'язкою. Окрім того ДРГН забезпечуватиме потреби урядових установ та інших організацій і громадян, що використовують офіційні стандартизовані географічні назви у своїй діяльності.

Визначено структуру ДРГН, що складається із двох частин – топонімів території України та топонімів зарубіжних країн, що використовуються в Україні. Відповідно до обраної класифікації за об'єктами номінації виділено групи топонімів: назви населених пунктів та об'єктів адміністративно-територіального устрою, назви фізико-географічних об'єктів, назви соціально-економічних об'єктів та назви об'єктів природно-заповідного фонду. Розроблено систему показників, що відображають географічні, лінгвістичні, історичні та етнічні особливості топонімів. Основними показниками є: унормована назва (українською та латинкою або національною мовою для зарубіжних топонімів), вид об'єкта, адміністративна прив'язка, географічні координати, географічна прив'язка тощо; додатковими – варіанти назви, історичні назви, назви мовами національних меншин та ін. На основі визначених показників сформовано реєстраційно-облікові форми для унормування, реєстрації та збереження топонімів у базі даних ДРГН. Топоніми території України характеризуються 46-ма інформаційними показниками, зарубіжних країн – 37-ма.

Для ДРГН обрано реляційний тип бази даних, інформація у якій представлена у вигляді двовимірних електронних таблиць. Для створення та ведення ДРГН відповідно до міжнародних стандартів було обрано програмний комплекс на базі Oracle Database.

Виділено два основні науково-прикладні завдання у сфері національної стандартизації географічних назв, вирішення яких виконуватиме ДРГ Н:

- забезпечення однозначності ідентифікації та просторової прив'язки географічних об'єктів для потреб різноманітних відомств, державного та регіонального управління;
- забезпечення встановлення точних офіційних форм географічних назв країни з усіма можливими варіантами, їхнього збереження та відкритого доступу для широкого загалу користувачів.

Базовою картографічною основою для формування реєстру географічних назв території України визначено Державну топографічну карту масштабу 1:100 1. Базовою основою для формування бази даних географічних назв зарубіжних країн визначено електронний газетир географічних назв світу ДНВП «Картографія», що вміщує унормовані топоніми зарубіжних країн.

У процесі визначення підходів до унормування географічних назв розглянуто два основні питання. Перше питання стосується відбору назв для стандартизації. Основним підходом до унормування, на думку автора, є поєднання наукових досліджень із місцевою традицією вживання топоніма. Друге питання пов'язане з основним змістом та метою стандартизації географічних назв, що ґрунтується на принципі однозначності, відповідно до якого кожному географічному об'єкту повинна відповідати одна офіційна унормована назва.

Визначено основні підходи до унормування топонімів різних рівнів використання: офіційних топонімів, топонімів у поліетнічних регіонах; топонімів за наявності більш ніж однієї назви для одного географічного об'єкта (варіативність); топонімів мовами національних меншин; та топонімів, що викликають суперечності. Підходи впроваджено у розробленій автором нормативно-методичній документації – інструкціях з унормування різних класів топонімів.

Четвертий розділ **«Створення та ведення Державного реєстру географічних назв»** присвячений практичній реалізації основних положень дисертаційного дослідження.

ДРГ Н створюється і ведеться у вигляді електронної бази унормованих топонімів з використанням автоматизованої інформаційно-пошукової системи.

Впроваджено такий порядок формування ДРГ Н: 1) розроблення нормативно-технічних та нормативно-методичних документів; 2) збирання інформації про географічні назви з різних джерел (офіційних, довідкових, картографічних); 3) систематизація зібраних даних; 4) унормування географічних назв; 5) внесення офіційних унормованих назв до уніфікованих реєстраційно-облікових форм географічних назв; 6) присвоєння реєстраційних номерів назвам географічних об'єктів на території України та назвам географічних об'єктів зарубіжних країн; 7) наповнення бази даних.

Унормування топонімів території України та зарубіжних країн здійснюється згідно із визначеними підходами. Дослідження у процесі унормування передбачають детальне вивчення та оцінку кожної географічної назви (варіантів,

назви; топонімічної історії географічного об'єкта, до якого належить назва; мов, якими вживається ця назва та письмової форми цими мовами; етнічних, культурних особливостей, політичних умов; місцевої традиції вживання назви; використання назви на місцевому та національному рівнях, оцінку ступеня надійності).

Важливим та дискусійним питанням національної стандартизації географічних назв є використання екзонімів (традиційних назв) на картах. Основний принцип вживання екзонімів у державній стандартизації полягає у відмові творення нових екзонімів, натомість існуючі та широко вживані – не вилучати з мови, а систематизувати їхнє вживання. Нині в українській топонімічній науці нараховується понад 1200 екзонімів. Кількість українських екзонімів не збільшується, натомість підтримується вживання відомих та стабільних екзонімів. За способом творення виділено такі типи українських екзонімів:

- спотворені форми топонімів, які укорінилися в мові (Paris – Париж, København – Копенгаген, Běijīng – Пекін, Wien – Відень);
- назви, адаптовані до української орфографії (Ладожское озеро (Росія) – Ладозьке озеро, Сибирь (Росія) – Сибір, Віцебск (Білорусь) – Вітебськ);
- перекладні назви (Great Slave Lake (Канада) – Велике Невільничє озеро, Slovenský kras (Словаччина) – Словацький Карст.

Встановлено, що найчисельнішу групу екзонімів становлять назви фізико-географічних об'єктів (географічних областей, островів, архіпелагів, височин, морів, гірських систем, річок). Наприклад, plateau Lograire – Лотаринзьке плоскогір'я, Baffin Island – острів Баффінова Земля, Thüringen Wald – гори Тюрінзький ліс, Slovenské rudohorie – Словацькі Рудні гори.

Визначено властивості традиційних назв, які вказують на переваги їх використання у картографії та необхідність збереження як частини історичної і культурної спадщини (стабільність; історичний та етнічний аспекти утворення; поєднання топонімів різних мовних спільнот; історичні та культурні зв'язки).

Дослідження топонімів певної території передбачає вивчення особливостей її топонімічної системи, оскільки географічні назви, як елементи цієї системи, функціонують у тісному взаємозв'язку між собою. Топонімічна система України сформувалася під впливом мов багатьох етносів, які проживали на її території у певні історичні періоди та мали тісні взаємозв'язки із її корінним населенням. Вона має складну багатшарову структуру та характеризується неоднорідністю і мовною диференціацією.

Найменш стабільним класом топонімів є назви населених пунктів (ойконіми) та інших об'єктів адміністративно-територіального устрою України, що зумовлено офіційними перейменуваннями, ліквідацією об'єктів, об'єднанням і поділом населених пунктів та адміністративних одиниць. Найбільше перейменувань ойконімів відбулося у радянський період. Характерною рисою змін топонімії радянського періоду стала її ідеологізація. Перейменовані назви цього періоду класифіковано таким чином: 1) меморіальні назви (Леніна, Сталіна, Кірова тощо); 2) назви, які мали яскраво виражений ідеологічний

характер (Комунар, Револуційне тощо); 3) назви, що дублювали найменування промислових та інших об'єктів (селище санаторію імені Орджонікідзе тощо); 4) штучні назви-символи (Вільне Життя, Нове Життя тощо); 5) прикметники-похідні від природних умов, явищ тощо (Діброва, Степове тощо); 6) нейтральні назви, які не характеризують географічний об'єкт (Рівне, Квітневе тощо). Характерним було перейменування назв населених пунктів іншомовного походження, хоча більшість таких назв уже були перейменовані упродовж 1917-1941 рр. З карти України повністю зникли назви німецького походження, дуже мало залишилося історичних назв кримськотатарського, грецького, болгарського, польського походження. Зазнали змін також численні автентичні українські назви, які, на думку ідеологів, мали "негативне" забарвлення. З 1986 р. в Україні розпочався зворотний процес перейменувань, пов'язаний із поверненням історичних географічних назв, проте велика кількість таких назв втрачена.

На основі інформації ДРГН автором розроблено та укладено карту «Ойконіми України, пов'язані із комуністичною ідеологією» (рис.1). Інформацію на карті подано станом на 1 січня 2016 р.

У 2015 р. набув чинності Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їх символіки», заплановано перейменування географічних об'єктів, назви яких містять символіку комуністичного тоталітарного режиму.

Станом на 14 липня 2016 р. в Україні перейменовано понад 900 назв населених пунктів (рис.2).

Значення географічних назв лежить не тільки у географічній площині, вони є частиною історичної та культурної спадщини нашої країни та представників усіх національностей, що проживають на її теренах. У вирішенні цієї наукової проблеми ключовою є роль карти як засобу збереження історичної топонімії, її наочного представлення та поширення. Автором досліджено зміни ойконімів за періоди 1944 – 1990 рр. та 1991 – 2015 рр., зібрано, унормовано та збережено історичні ойконіми України, які були перейменовані переважно у радянський період, та нині вийшли з ужитку.

Результати досліджень на території Криму у повному історичному вимірі відображено на карті «Топонімія Криму» масштабу 1:225 000. На ній представлено назви населених пунктів – сучасні та історичні кримськотатарською мовою, подано історичні німецькі, грецькі, турецькі, російські топоніми (рис. 3). Загалом база даних ДРГН містить близько 4 000 історичних назв території України.

Найстабільнішим класом топонімів є назви фізико-географічних об'єктів України. Їх характерною особливістю є варіативність (наявність та використання більше, ніж однієї назви об'єкта), наприклад, річка *Десенка (Чорторій)*, річка *Мож (Мжа)*. В основу встановлення та унормування назв фізико-географічних об'єктів території України покладено два основні принципи: комплексність і системність. Перший з них передбачає застосування різних наукових методів

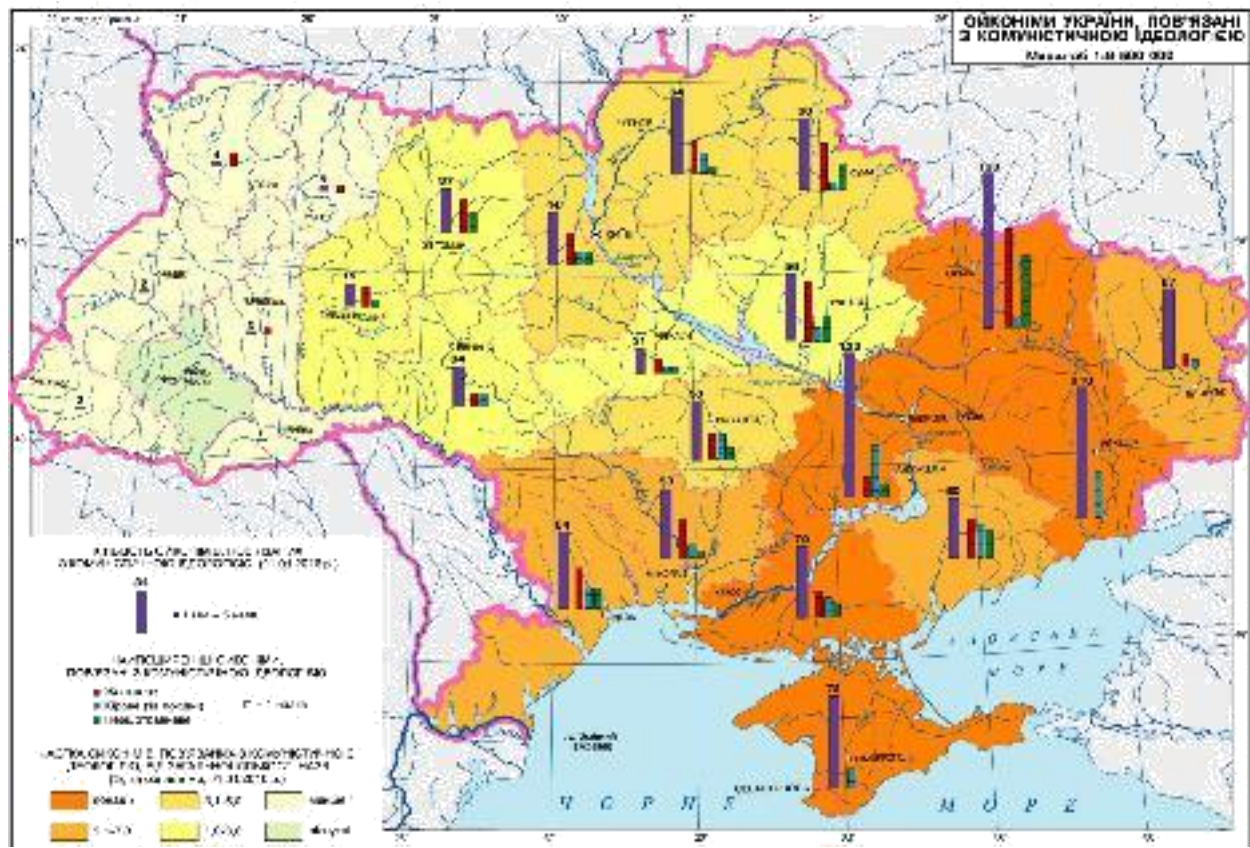

Рис. 1. Ойконіми України, пов'язані із комуністичною ідеологією (на 01.01.2016)

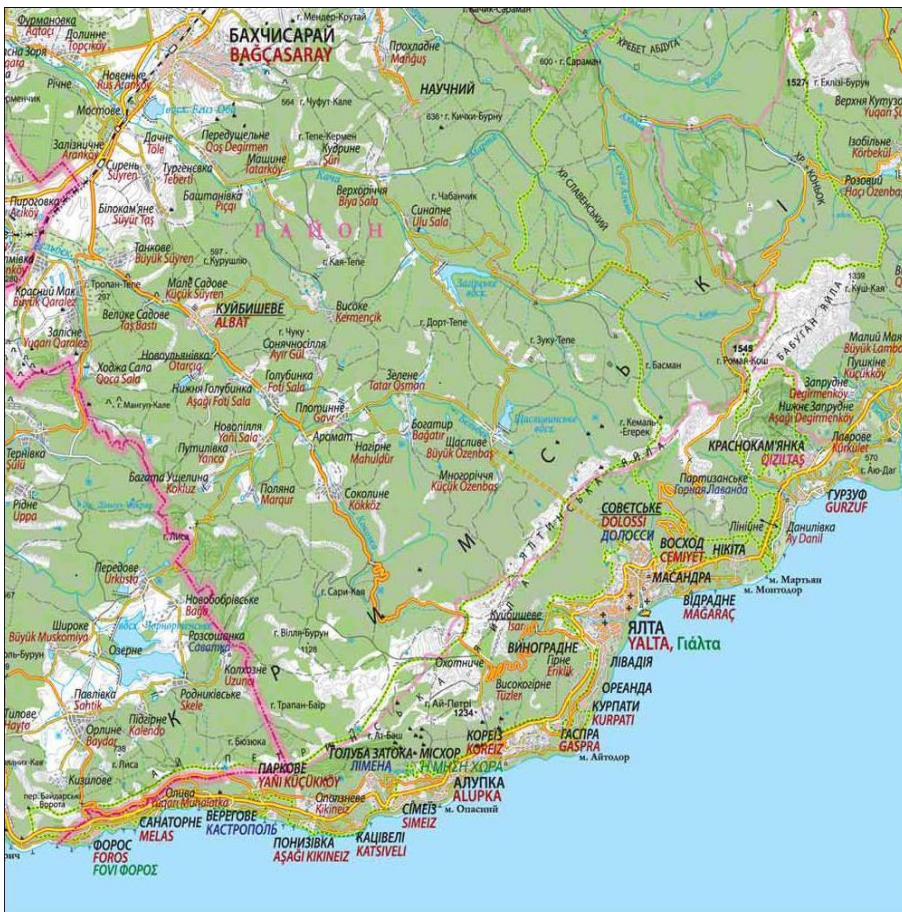

Рис. 3. Зменшений фрагмент карти «Топонімія Криму» масштабу 1:225 000

(картографічного, формантного, історичного) до унормування топоніма. У процесі унормування назв фізико-географічних об'єктів враховано: 1) відповідність його письмової форми правилам українського правопису; 2) етимологію та історію творення; 3) використання на картах, у топонімічних та інших виданнях; 4) традиційність місцевого використання.

Другий принцип, системності, передбачає дослідження назви певної території у її взаємодії з іншою географічною номенклатурою цієї ж території. Топоніми порівнювалися: 1) з назвами інших топонімів того ж класу в межах певної території; 2) з назвами топонімів інших класів на цій же території.

Складову процесу унормування географічних назв становили дослідження мікротопонімів, які мають обмежену сферу вживання, утворюються на основі діалектів та говірок та містять народну географічну термінологію (*струмок Фоса, урочище Макітра, болото Гало*). Дослідження мікротопонімів спиралися на комплексне використання географічного, картографічного та лінгвістичного методів. Аналіз мікротопонімів засвідчив їхню стабільність незалежно від мінливості навколишнього середовища. Унормування мікротопонімів поєднує два аспекти: норми сучасного українського правопису та оригінальну (діалектну) вимову.

Для карт поліетнічних регіонів найдоцільніше використовувати підхід, що враховує існування географічних назв різними мовами, та подавати паралельні (подвійні) назви – державною мовою та мовою національної меншини регіону.

Потреби картографії обумовлюють визначення просторової прив'язки географічних назв (географічних координат). Для населених пунктів України у ДРГН подано географічні координати їх умовного центру. Для площинних об'єктів АТУ визначено координати їхніх адміністративних центрів. Географічні координати об'єктів залізниць встановлені як для точкових об'єктів. Для річок у межах України визначено координати їхнього гирла. Для рік, що перетинають державний кордон, але мають витoki в Україні, подано координати точки перетину річки з кордоном. Для водотоків, які мають фрагментарні назви, подано координати точки на місцевості, де річка змінює свою назву.

Для площинних фізико-географічних об'єктів подано географічні координати їхнього приблизного центру. Для фізико-географічних об'єктів, що не мають чітко визначених меж (гірські хребти, яри, урочища тощо), визначено координати центру назви на карті. Якщо площинний об'єкт перетинає державний кордон, то вказано координати умовного центру його української частини.

База даних ДРГН нараховує нині близько 65 000 унормованих топонімів території України та є основою реалізації завдань національної стандартизації географічних назв. ДРГН є державним інформаційним ресурсом, який потребує ведення з метою підтримання його на рівні сучасності. Ведення реєстру полягає у актуалізації та доповненні інформації.

ВИСНОВКИ

Результати дисертаційного дослідження дають змогу зробити висновки теоретичного, методичного та практичного характеру щодо національної стандартизації географічних назв, яка реалізується шляхом створення ДРГН України.

1. Картографічна діяльність напряму пов'язана з наявністю точної інформації про географічні назви, її повнотою і сучасністю. Від точної унормованої письмової форми назви географічного об'єкта залежить якість картографічного твору. Актуальність та достовірність інформації карти обумовлена точною просторовою прив'язкою топоніма до географічного об'єкта, який вона ідентифікує. Географічні назви є обов'язковим компонентом прив'язки

елементів будь-якої інформаційної просторової системи. Вони є безпосередньою ланкою, що забезпечує доступ до інших джерел інформації. Окрім картографії географічні назви широко використовуються у багатьох сферах людської діяльності та є одним із засобів утвердження суверенітету та державності.

2. Аналіз світового досвіду національної стандартизації географічних назв показав різні підходи до організації робіт з унормування географічних назв, проте всюди ключовою є роль держави. Канада та країни Євросоюзу мають одну або декілька державних баз даних географічних назв із просторовою прив'язкою, що забезпечують потреби картографії та інших видів діяльності інформацією про географічні назви. Високий рівень розвитку досліджень у цій сфері характерний для Канади, Польщі, Естонії, Литви, Латвії. Стан національної стандартизації географічних назв окремих країн СНД (Росія, Білорусь, Казахстан) не вирішує повною мірою завдання картографії та інших галузей економіки цих країн.

Встановлено, що сучасний стан національної стандартизації географічних назв в Україні не задовольняє потреб держави та суспільства, включно з картографічними потребами у географічних назвах.

3. Головним науково-прикладним завданням національної стандартизації географічних назв є створення та ведення Державного реєстру географічних назв. ДРГН призначений для забезпечення однакового усталеного вживання унормованих назв географічних об'єктів, а також з метою збереження топонімів як частини історичної і культурної спадщини України. Стандартизовані географічні назви стануть складовою національної інфраструктури геопросторових даних. Важливим завданням створення ДРГН є забезпечення картографії, як основного «споживача» географічних назв, унормованими топонімами з їх просторовою прив'язкою (координатами).

4. Розроблено та апробовано методику створення ДРГН як системи для реалізації завдань національної стандартизації географічних назв, впорядкування топонімічної інформації з метою її цілеспрямованого та різнобічного використання.

Концептуальний підхід до створення ДРГН ґрунтується на системі принципів, що мають двохаспектний характер: 1) *організація на засадах формування національної інфраструктури просторових даних* (цілісність, сучасність, відкритість та доступність даних, публічність, інформаційна безпека даних, етапність створення, розвитку та ведення ДРГН як складної багатofункціональної системи); 2) *представлення інформаційного наповнення бази даних та здійснення топонімічних досліджень* (системність, комплексність, однозначність, актуальність). Безпосереднє проектування бази даних Державного реєстру обумовлене багаторівневою організацією даних та складається із трьох рівнів: *концептуального, логічного та фізичного*.

5. Визначено структуру ДРГН, що складається з двох частин – назв географічних об'єктів на території України та назв географічних об'єктів, що

знаходяться на території інших країн світу й використовуються в Україні. З метою систематизації географічних назв у базі даних обрано класифікацію топонімів за об'єктами номінації. Відповідно до обраної класифікації топоніми згруповано у базах даних території України та зарубіжних країн: 1) назви населених пунктів та об'єктів адміністративно-територіального устрою; 2) назви фізико-географічних об'єктів; 3) назви соціально-економічних об'єктів; 4) назви об'єктів природно-заповідного фонду.

6. Використовуючи комплексний підхід до унормування топонімів, визначено інформаційні показники, які необхідні для унормування, реєстрації та збереження географічних назв у базі даних ДРГН і використання цієї інформації у картографії та ГІС. Основними з-поміж них є такі: унормована назва, вид об'єкта, адміністративна та географічна прив'язки, географічні координати.

7. Встановлено, що унормування топонімів потребує комплексних досліджень та оцінки географічної назви, а саме визначення наявності варіантів назви та джерел їх встановлення, топонімічної історії географічного об'єкта; мов, на яких існує географічна назва та її письмових форм; місцевої традиції вживання назви тощо.

Визначено основні підходи до унормування різнорівневих за умовами використання топонімів (офіційних назв, назв мовами національних меншин, назв багатомовних регіонів; назв, що викликають сумніви; варіантів назви одного географічного об'єкта). Ключовим підходом до унормування топонімів є поєднання наукових досліджень із традиційною вживання назви на місцевому рівні.

8. Найбільш нестабільними та динамічними серед різних класів топонімів України є ойконіми – внаслідок перейменувань, ліквідації та об'єднання об'єктів, особливо в радянський період, а тепер – у рамках процесу декомунізації. Складову дослідження становили збирання, унормування та збереження у базі даних ДРГН історичних ойконімів України, які були перейменовані, нині вийшли з ужитку та є частиною її історичної та культурної спадщини.

9. Найстабільнішим класом топонімів визначено назви фізико-географічних об'єктів. Варіативність цих назв обумовила використання двох основних підходів: комплексного і системного. Унормування мікротопонімів, що мають обмежену сферу вживання і утворені на основі діалектів, поєднує два аспекти: норми сучасного українського правопису та діалектну вимову.

10. Основним принципом вживання екзонімів у національній стандартизації є усталена картографічна та мовна традиція та відмова від утворення нових традиційних назв. На основі комплексного аналізу екзонімів встановлено типи українських екзонімів за способом їх творення: 1) спотворені форми топонімів, що традиційно усталилися; 2) орфографічні адаптації; 3) перекладні назви.

11. Для лінійних та площинних географічних об'єктів, до яких відносяться назви; об'єктів, що перетинають державний кордон; об'єктів, що не мають чітких меж та об'єктів, що мають фрагментарні назви, встановлено правила

визначення географічних координат. Для рік у межах України визначають координати їх гирла; для рік, що мають фрагментарні назви – координати пункту зміни назви; для рік, що перетинають кордон, але мають витoki в Україні – координати точки перетину з кордоном; для інших фізико-географічних об'єктів, що перетинають кордон – координати умовного центру їх української частини; для площинних об'єктів – координати умовного центру; для об'єктів, що не мають чітких меж – координати центру їх підпису на карті.

12. Створена база даних ДРГН (близько 65 000 унормованих топонімів території України) є основою для подальшого розвитку національної стандартизації географічних назв та збереження географічних назв території України як частини її історичної та культурної спадщини.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ **Статті у наукових фахових виданнях**

1. *Дрогушевська І.Л.* Досвід Російської Федерації у справі національної стандартизації географічних назв / І.Л. Дрогушевська / Вісн. геодез. та картогр. – 2013. – № 2. – С. 41-44.

2. *Дрогушевська І.Л.* Ідеологія і практика русифікації історичної топонімії Кримського півострова / І.Л. Дрогушевська / Вісн. геодез. та картогр. – 2014. – № 4. – С. 18-23.

3. *Дрогушевська І.Л.* Методологічні та прикладні аспекти унормування назв фізико-географічних об'єктів України при створенні Державного реєстру географічних назв / І.Л. Дрогушевська // Вісн. геодез. та картогр. – 2015. – № 3. – С. 19-24.

4. *Дрогушевська І.Л.* Міжнародний досвід вживання традиційних географічних назв / І.Л. Дрогушевська, І.С. Руденко, Н.І. Сивак // Вісн. геодез. та картогр. – 2012. – № 1. – С. 25-28. *Особистий внесок автора:* постановка завдання, аналіз та опрацювання міжнародного досвіду вживання екзонімів у картографічній практиці.

5. *Дрогушевська І.Л.* Міжнародні навчальні курси з топоніміки та можливість використання світового досвіду в Україні / І.Л. Дрогушевська, В.В. Молочко / Вісн. геодез. та картогр. – 2006. – № 4. – С. 24-28. *Особистий внесок автора:* участь у постановці завдання, аналіз міжнародного досвіду стандартизації географічних назв для потреб картографії, формування висновків.

6. *Руденко І.С.* Внесок ДНВП «Картографія» в розвиток стандартизації географічних назв в Україні / І.С. Руденко, І.Л. Дрогушевська, Н.І. Сивак // Вісн. геодез. і картогр. – № 2. – 2014. – С. 46-48. *Особистий внесок автора:* визначення методів і підходів до унормування географічних назв, формування висновків.

Статті в зарубіжних виданнях

7. *Drohushevska I.* State Register of Geographical names of Ukraine / I. Drohushevska. – Polski Przegląd Kartograficzny. – 2014. – № 4. – P. 443-453.

8. *Ostrouch V.* Podejście systemowe do tworzenia elektronicznych kartograficznych pomocy dydaktycznych dla szkół na Ukrainie / V. Ostrouch, I. Drohuszewska. – Polski Przegląd Kartograficzny. – 2015. – № 2. – S. 443-453.

Особистий внесок автора: визначення підходів до унормування та подання топонімів у шкільних електронних картографічних посібниках.

9. *Rudenko I.* Toponymy of the Crimean Peninsula / I. Rudenko, I. Drohushevska, N. Syvak. – The UNGEGN Bulletin.– No. 48. – P. 31-33. *Особистий внесок автора:* постановка завдання, аналіз топонімічної системи Кримського півострова, участь у формуванні висновків.

Статті в інших виданнях

10. *Дрогушевська І.Л.* Географічні назви / І.Л. Дрогушевська, Н.І. Сивак, І.С. Руденко // Україна: географія цілей та можливостей: зб. наук. пр. – Ніжин: ФОП "Лисенко М.М.", 2012. – Т. 3. – С. 121-126. *Особистий внесок автора:* аналіз вітчизняного досвіду реалізації національної стандартизації географічних назв, розроблення наукових підходів до створення ДРГН, формування висновків.

11. *Дрогушевська І.Л.* Державний реєстр географічних назв / І.Л.Дрогушевська, І.С. Руденко, Н.І. Сивак // Національне картографування: стан, проблеми та перспективи розвитку. – К.: ДНВП «Картографія», 2014. – Вип. 6. – С. 25-29. *Особистий внесок автора:* постановка завдання, визначення методики, структури та змісту Державного реєстру географічних назв.

12. *Дрогушевська І.Л.* Особливості систематизації матеріалів та формування змісту картографічних творів із всесвітньої історії для загальноосвітніх навчальних закладів / І.Л. Дрогушевська, В.І. Остроух / Національне картографування: стан, проблеми та перспективи розвитку. – К.: ДНВП «Картографія», 2010. – Вип. 4. – С. 97-101. *Особистий внесок автора:* визначення підходів до стандартизації та подання географічних назв в атласах із всесвітньої історії для загальноосвітніх навчальних закладів.

АНОТАЦІЯ

Дрогушевська І.Л. Науково-прикладні аспекти національної стандартизації географічних назв. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата географічних наук: 11.00.12. – географічна картографія. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка МОН, м. Київ, 2016.

Дисертацію присвячено обґрунтуванню теоретико-методичних засад національної стандартизації географічних назв і їх практичній реалізації шляхом створення Державного реєстру географічних назв України. Проаналізовано вітчизняний та зарубіжний досвід у сфері стандартизації (унормування) географічних назв, визначено основні тенденції. В роботі викладено теоретико-методичні аспекти дослідження топонімів (наукові підходи, методи дослідження), вдосконалено понятійно-термінологічний апарат.

Обґрунтовано основні принципи розроблення структури та змісту бази даних ДРГН. Визначено основні підходи до унормування різних видів та класів топонімів. На основі комплексного підходу до унормування топонімів розроблено інформаційні показники, необхідні для унормування, реєстрації та збереження географічних назв у базі даних ДРГН та використання цієї інформації у картографії та ГІС. Розроблено реєстраційно-облікові форми для збирання, унормування та реєстрації географічних назв України та зарубіжних країн.

Визначено основні підходи до унормування різних класів топонімів (ойконімів, хоронімів, гідронімів, оронімів, гідрооронімів, мікротопонімів). Окремий напрям дослідження становив збір та збереження історичних назв перейменованих в радянський період географічних об'єктів території України, як частини її історичної та культурної спадщини.

Ключові слова: топонім, стандартизація (унормування) географічних назв, Державний реєстр географічних назв, історична та культурна спадщина.

АННОТАЦИЯ

Другушевская И.Л. Научно-прикладные аспекты национальной стандартизации географических названий. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата географических наук: 11.00.12 – географическая картография. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко МОН, г. Киев, 2016.

Диссертация посвящена обоснованию теоретико-методических основ национальной стандартизации географических названий и их практической реализации путем создания Государственного реестра географических названий Украины. Проанализированы отечественный и зарубежный опыт в области стандартизации (нормализации) географических названий, определены основные тенденции. В работе представлены теоретико-методические аспекты (подходы, методы) исследования топонимов, усовершенствован терминологический аппарат.

Обоснованы основные принципы разработки структуры и содержания базы данных Государственного реестра географических названий и ее использования в картографии и ГИС. Определены основные подходы к нормализации различных видов и классов топонимов (ойконимов, хоронимов, гидронимов, оронимов, гидрооронимов, микропонимов).

Отдельное направление исследования составили сбор и сохранение исторических названий Украины как части ее исторического и культурного наследия.

Ключевые слова: топоним, стандартизация (нормализация) географических названий, Государственный реестр географических названий, историческое и культурное наследие.

SUMMARY

Drohushevska I. The scientific-and-applied aspects of the national place-names standardization. – Manuscript.

Thesis for a Candidate scientific degree, speciality 11.00.12 – geographical cartography. – National Taras Shevchenko University of Kyiv. – Kyiv, 2016.

Dissertation is devoted to the justification of the theoretical-and-methodical principles of national place-names standardization (normalization) and its practical realization by creation of the State Register of Geographical Names of Ukraine. Domestic and foreign experience in the field of place-names standardization is analysed and basic tendencies are determined. The theoretical-and-methodological aspects of place-names research (scientific approaches, research methods) are represented and definitions are improved.

The basic principles of development, structure and maintenance of State Register of Geographical Names of Ukraine database are justified. The main approaches to different place-names types and classes were determined. Basing on the complex approach to place-names normalization the informative descriptors for place-names normalization, registration and preservation in State Register of Geographical Names of Ukraine database and for using such information in cartography and GIS were elaborated. The main informative descriptors are: standardized place-name (in Ukrainian, Roman or original language (for foreign toponyms)), geographical feature type, administrative connection, geographical values etc. Using the system of the informative descriptors the registration forms for place-names collection, normalization, registration and preservation were elaborated.

The definitions of endonym and exonym are given. The UNGEGN's approach to using exonyms is presented. The current tendencies in cartographical toponymy concerning the use of exonyms on the global scale and in Ukraine are reviewed. The main features of exonyms existence and survivability are considered. The principles of use of exonyms to be taken into account are defined.

In the course of the State Register of Geographical Names of Ukraine forming the names of localities and administrative units, fisio-geographical (hidronyms, oronyms, hidronyms), socio-economic objects and area conservancy of Ukraine were researched and standardized. The constituent of researches is devoted to microtoponyms normalization.

The separate direction of research was made by collection and preservation of the historical names of the geographical features of Ukraine renamed during Soviet period, as the parts of its historical and cultural heritage. As a whole the database of State Register of Geographical Names contains about 4000 historical names of geographical features of Ukraine.

The State Register of Geographical Names of Ukraine provides a powerful research tool in the national programme of standardisation of the geographical names.

Key words: toponym, standardization (normalization) of place names, State register of geographical names, historical and cultural heritage.

Підписано до друку 7.10.2016 р.
Авт. друк. арк. 0,9; обл.-друк. арк. 0,9.
Формат 60х90/16.
Наклад 100 прим.

Віддруковано ДП «**Прінт Сервіс**»
Свідоцтво про внесення до державного реєстру суб'єктів видавничої справи серія
ДК № 3655 від 24.12.2009 р. м. Київ, вул. Ялтинська, 14

